

In memoriam

Marcel Hoebeke

Velen wisten dat het niet goed meer ging met de gezondheid van Dr. M. Hoebeke. Toch heeft het bericht van zijn plotselinge overlijden (2 juli 1990) ons allen pijnlijk verrast. We kenden hem als de zeer actieve vaste secretaris van de Kon. Academie voor Nederlandse Taalen Letterkunde, wiens werk in allerlei facetten gekenmerkt werd door kennis en precisie. Vooral het altijd maar groeiende pak administratieve werk ervoer Dr. Hoebeke als een vernietigende druk, daar hij in zijn taalkundig materiaal nog dialectwoorden wist waarvan hij de etymologie en de spreiding wenste te zoeken en uit te werken. Dat zouden vermoedelijk studies zijn geworden zoals Dr. Hoebeke er al vele gepubliceerd had. Meestal ging het om toponiemen : *Oossche* (6) ⁽¹⁾, *Oude-naarde* (7), *Bruwaen* (12), *Haverie* (55*), *Boslaai* (60*) of appellatieven : *budze* (22), *lemmers* (45), e.a. In sommige van die artikels toont M. Hoebeke zich ook een ervaren taalgeograaf, die in de geografische spreiding argumenten voor zijn betoog weet te gebruiken.

Marcel Hoebeke werd geboren in Leupegem (Oude-naarde) op 11 juli 1918. Na het middelbaar onderwijs

(1) Met het getal tussen de haakjes wordt verwezen naar het nummer in de Bibliografie in het Hoebeke-album en in dit In memoriam.

studeerde hij op eigen kracht verder, zodat hij in 1944 voor de Centrale Examencommissie het diploma Latijn en Grieks behaalde. Dat bood hem de gelegenheid Germaanse Filologie te studeren in Gent. Hij leerde er bij Prof. E. Blancquaert de waarde van de dialectstudie kennen. Zijn studie werd in 1948 bekroond met een licentiaatsdiploma, behaald met de grootste onderscheiding. Van 1948 tot 1968 was hij leraar Nederlands aan de Rijksnormaalschool te Gent, wat een zware taak was. Toch legde M. Hoebeke met harde werkkraft en taaie wilskraft in die periode de basis voor zijn monumentale doctoraatswerk over de ambtelijke taal te Oudenaarde. Hij verwierf de doctorstitel met grote onderscheiding in 1960. Van 1965 af tot 1972 was hij deeltijd docent aan het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken van het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen. Hij doceerde er de cursus „*Algemene Dialectologie en Sociologie van de taal*”. In 1968 werd hij full-time docent aan het Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken te Gent met cursussen over fonetiek en grammatica. In 1981 werd hij aan de Rijksuniversiteit te Gent belast met een deel van de leeropdracht van em. prof. W. Pée, speciaal met cursussen over de fonetiek. Later werden die nog uitgebreid met cursussen over fonologie. Van 1974 tot 1980 was M. Hoebeke ook verantwoordelijk voor de bijzondere methodenleer, partim Duits. Sedert 1973 was hij lid van de Kon. Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, waarvan hij in 1976 vast secretaris werd. De laatste jaren heeft die taak M. Hoebeke zwaar in beslag genomen.

Het wetenschappelijk werk van dr. M. Hoebeke dwingt bewondering af, niet alleen door de degelijkheid, maar ook door opvallende wetenschappelijke vertakkin-

gen. Centraal staat bijna altijd Oudenaarde, niet alleen in het doctoraatswerk, maar ook in vele artikelen. Belangstelling voor dialectstudie en speciaal voor de diachrone dimensie ervan werd bij M. Hoebeke zeker gestimuleerd door zijn leermeester, prof. E. Blancquaert. Die wees er zijn studenten op dat de synchrone beschrijving van de verschillende grammaticale niveaus van een dialect een diachrone uitbreiding moest krijgen door grondig onderzoek van betrouwbaar historisch materiaal, dat precies gelokaliseerd en gedateerd diende te zijn.

De licentiaatsdissertatie van M. Hoebeke behandelde al het Middelnederlands van de Oudenaardse teksten vóór 1300. Daarna bleef M. Hoebeke hard werken in het rijke archief van Oudenaarde. Zijn vertrouwdheid met dat archief blijkt uit verscheidene artikelen uit die periode (3, 8, 10, 13). Vaak wordt er een taalkundig feit uit het zuidelijke deel van Oost-Vlaanderen in verband gebracht met woorden of grafieën uit het Oudenaardse archiefmateriaal. Soms wordt ook een detailpunt uit de ambtelijke taal verklaard door een situering van het verschijnsel binnen de huidige geografische verspreiding ervan. Opvallend is daarbij hoe goed M. Hoebeke allereerst fonetische varianten kent van het Oudenaardse dialect en van de dialecten eromheen. Die uitgebreide kennis vindt men op vele plaatsen terug in het in 1963 door de Kon. Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde bekroonde en in 1968 uitgegeven doctoraatswerk „De middeleeuwse oorkondentaal te Oudenaarde. 13e eeuw-± 1500. Spelling en klankleer”, dat bij elke neerlandicus bewondering en respect afdwingt door de ongewoon rijke inhoud. Door zijn grote vertrouwdheid met het Oudenaardse archief kan de auteur een ongewoon rijk en treffend beeld schetsen van het middel-

eeuwse Oudenaarde en van de bonte bedrijvigheid van de bevolking. Buitengewoon belangrijk is daarbij de identificering van de hand van de verschillende klerken. Uit sommige soms vreemde grafieën weet de auteur typische klankverschijnselen van het Oudenaardse dialect af te leiden. Boeiend is ook het resultaat van een met oneindig geduld gevoerd detailonderzoek : Oudenaarde wordt gekarakteriseerd als een taalkundige grensstad, die invloeden uit het westen en het oosten heeft verwerkt, maar waar sedert 1500 niet zo veel wijzigen in dialectklanken zijn opgetreden.

Al in zijn eerste publikaties richtte M. Hoebeke zich ook op de studie van plaatsnamen. Die toponymische studies illustreren een manier van werken en redeneren, waarbij de mogelijke interpretaties rustig en met inzicht tegenover elkaar worden afgewogen (6, 7, 11, 12, 29, 31). Daarbij spelen Romaanse tegenover Germaanse elementen een belangrijke rol. M. Hoebeke kon dan ook op eigen onderzoek steunen toen hij het Romaanse substraat in het zuidelijke deel van Oost-Vlaanderen beschreef (16, 46).

In dezelfde lijn kan men de artikelen over de betekenis en de etymologie van meestal weinig doorzichtige woorden karakteriseren (15, 17, 22, 28, 35, 45, 48, 50). Ze munten uit door een voorzichtig aftasten van de verschillende mogelijkheden, waarbij de auteur voor zijn interpretaties vaak steun vindt in het Romaanse taalgebied.

Ook syntactische feiten hebben belangstelling gewekt bij Dr. M. Hoebeke, niet alleen in het historische materiaal (26). Vertrouwdheid met begrippen uit recente ontwikkelingen in de algemene taalkunde blijkt uit de studie over *te*-infinitieven met inleidend *met* (38).

M. Hoebeke heeft zich eveneens verdienstelijk gemaakt op literair-filologisch gebied. Zo gaf hij het middeleeuwse „*Spel van de v vroede en de v dwaenze Maegden*” opnieuw uit, waarvoor de factor Oudenaarde weer de aanleiding kan worden genoemd. Ook hier kan de uitgever vaak verklaringen vinden door te steunen op kenmerken van dialecten in Oudenaarde en omgeving. Vertrouwdheid met die streek brengt de auteur nog tot uitstapjes naar het literaire (43, 49). Dat M. Hoebeke niet eenzijdig georiënteerd was op linguïstiek, bewees hij met zijn voortreffelijke analyse van het werk van Raymond Brulez, die hij in 1973 als lid van de Kon. Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde opvolgde.

Opvallend in het linguïstische werk van Dr. M. Hoebeke is zijn ontwikkeling uit de diachrone en de synchrone taal- en dialectstudie naar de studie van de articulatorische en de akoestische fonetiek en naar de fonologie. De al te bescheiden als een inleiding voorgestelde „*Beknopte Klankleer van het Nederlands*” bevat een duidelijke karakterisering van de Nederlandse spraakklanken, maar geeft ook een goede inleiding in de problemen van de fonologie. Zijn belangstelling voor de nieuwste opvattingen in de TGG-richting blijkt o.m. uit zijn behandeling van het probleem der assimilatie (30). Het pleit voor de geestelijke frisheid van M. Hoebeke dat hij de waarde van de nieuwe inzichten erkende en die in zijn artikelen toepaste o.m. in verband met problemen in de spelling (33). Die wending naar een systematische fonologie valt vooral op als de auteur onderwerpen uit de dialectologie bespreekt (37). Zo stelde hij een beregeling op om het dialect van Oudenaarde met dat van Ronse (52) te vergelijken, wat beschouwd kan worden als een methodologische basis voor de vergelijking van

stadsdialecten die tot een zelfde dialectgebied behoren. De wetenschappelijke aanpak is veranderd, maar het valt toch weer op dat M. Hoebeke die richt op de hem vertrouwde dialecten.

Oudenaarde is altijd in een of ander verband terug te vinden in Hoebekes taalkundig onderzoek. Die vertrouwdheid met Oudenaarde in werk en belangstelling kwam ook tot uiting in zijn bedrijvigheid in de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde.

In het wetenschappelijk onderzoek van Dr. M. Hoebeke vertegenwoordigt de toponymie een belangrijk deel. Het was dan ook niet zo verwonderlijk dat op zijn kennis een beroep werd gedaan i.v.m. het regelen van de straatnaamgeving. Hij fungeerde dan ook van 1983 af als voorzitter van de Centrale Commissie van de Kon. Commissie van Advies voor Plaatsnaamgeving, een taak die hem met nog bijkomend administratief werk confronteerde. Van onze Commissie was hij lid sedert 1965.

Vrij laat heb ik M. Hoebeke leren kennen. Drukke omgang hebben we pas met elkaar gehad toen we collega's waren aan de Rijksuniversiteit te Gent. Het is een tijd geweest waarin we goed hebben kunnen samenwerken. Ik heb er dr. M. Hoebeke leren appreciëren als een gedegen wetenschapsman, die met nauwgezette standvastigheid de juiste interpretatie en verklaring zocht voor taalkundige feiten.

Het heengaan van M. Hoebeke betekent voor de studie van toponiemen en voor de dialectstudie in Vlaams-België een verlies. Degelijkheid en uitgebreide feitenkennis, maar ook aanpassing aan de moderne richtingen in de taalkunde karakteriseren zijn werk, dat respect afdwingt.

V.F. VANACKER.

AANVULLENDE BIBLIOGRAFIE
PROF. DR. M. HOEBEKE

Deze bibliografie is een voortzetting van de bibliografie in het Hulde-album Prof. dr. M. Høebeke, Gent, 1985.

De cijfers met asterisk betreffen artikelen die vermeld zijn in de bibliografie bij dit *In memoriam*.

BOEKEN.

- 5* Gedenkboek van de eeuwfeestviering (1886-1986). Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Gent, 1986. (in samenwerking met Dr. W. ROMBAUTS).

ARTIKELLEN.

- 55* *Het toponiem Haverie, Averie*. In : *Feestbundel voor Maurits Gyseling*. Leuven, Instituut voor Naamkunde, 1984, pp. 146-168.
- 56* *De stichting van de parochie Pamele*. In : *Gedenkboek 750 jaar Pamelekerk*. Oudenaarde, 1985, pp. 25-40.
- 57* *Het toponiem Hongerie*. In : *Wortes anst Verbi gratia* (donum natalicum Gilbert A.R. De Smet), Acco, Leuven, 1986.
- 58* *Drie merkwaardige klankveranderingen in het Oudenaards van de laatste honderd jaar*. In : *Vruchten van zijn Akker*. Opstellen van (oud)-medewerkers en oud-studenten voor Prof. V.F. Vanacker, hem aangeboden bij zijn afscheid van de Rijksuniversiteit Gent, onder redactie van M. DEVOS en J. TAELEDMAN. Gent, 1986, pp. 237-253.
- 59* *Duivie te Petegem a/d Schelde*. In : *Raf Seys in schrift en beeld*. Coelariensia. Koekelare, 1986, pp. 198-213.
- 60* *Boslaai : Kanttekeningen bij een woord van Karel Jonckheere*. In : *Het wordt klaar door de ruiten*. Hulde aan Karel Jonckheere. Keerbergen, 1986, pp. 50-54.
- 61* *Kanttekeningen bij de taal van de Enaamse Codex*. In : *Miscellanea Neerlandica*. Opstellen voor Dr. J. Deschamps ter gelegen-

heid van zijn zeventigste verjaardag (red. E. COCKX en F. HENDRICKX), Leuven, Peeters, 1987.

- 62* *Martijn van Torhout*. In : *Nationaal Biografisch Woordenboek*, 12, Brussel, 1987, kol. 746-756.
- 63* *De „Kale” van Oudenaarde. Proeve van etymologie van het woord Kale*. In : *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde*, 25, 1988, pp. 23-46.
- 64* *Zuidvlaams leitie c.s.* In : *Album Moors. Een bundel opstellen aangeboden aan Joseph Moors ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag*, red. S. THEISSEN, J. VROMANS, Liège, Université de Liège, Cipl, 1989, pp. 139-155.

VERSLAGEN.

- 71* Paul KEMPENEERS, *Toponymie van Tienen*. In : *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 1986, afl. 3, pp. 360-366.
- 72* Victor MENNEN, *Toponymie van de Vrijheid Lommel*. In : *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 1988, afl. 3, pp. 459-464.